

*Materialistisk ungdom?*¹

Verdiorienteringar hos by- og bygdeungdom

Mariann Villa

Artikkelen gjer ei samanlikning av framtidstankar blant by- og bygdeungdom på 1990-talet. Samtidig blir det trekt liner til ei liknande undersøking frå 1960-talet, der ein fann at byungdom var mest opptekne av utdanning, eigedom og status, medan bygdeungdom var meir opptekne av arbeid og tilhøyrse. I dag, derimot, finn vi at byungdommen er meir opptekne av god løn, karriere og utlandsorientering, medan bygdeungdommen er meir opptekne av hus og statuseigedom, familieetablering og ektefellen sin status. Bygdeungdommane er framleis mest heimekjære, men det er i dag liten forskjell mellom ungdomsgruppene i utdanningsorientering, sjølv om byungdommen skriv meir om jobben dei vil ha. Ein konklusjon i artikkelen er at sjølv om eigedom og statussymbol ser ut til å ha vorte viktig også på bygda, har ikkje dette skjedd på kostnad av lokal identitet, tilhøyre og familieorientering.

Med bakgrunn i ei undersøking av skulestilar gjennomført på 1960-talet skreiv Per Olav Tiller (1978) artikkelen «Verdiorienteringer og fremtidsdrømmer hos tre grupper av norske skolebarn». Tiller konkluderte med at det var klare forskjellar i verdiorientering mellom by- og bygdebarn. Bybarna var meir opptekne av status og å ha ting, bygdebarna var meir opptekne av arbeid og eige nærmiljø. Studien vart ein klassikar med referanse til ulikskapar i bygd og by. Men dette var forholda slik ein såg dei for nærare tretti år sidan. I dag veks ungdom opp under forhold som på mange måtar skil seg frå foreldregenerasjonen sin oppvekst, blant anna med høgare materiell standard, lengre utdanning og ei fritid prega av fjernsynet. Dette er ei generell samfunnsutvikling som

famnar alle lag og geografiar, og kvar ein bur ser i dag ut til å ha mindre innverknad på kva verdiar ein utviklar (Hellevik 1996). Ifølgje Hellevik (2001:57) var perioden først på 90-talet karakterisert ved ei særleg sterk materialistisk ånd. Dette er også den perioden som stilane i denne er sam- anliknande analysen er skrivne i.

Var det framleis forskjellar i verdiorientering mellom ungdom frå bygd og by tidleg på 90-talet, og samsvarer desse med dei same tendensane ein fann 30 år tidlegare? Kan vi sjå endringar i ungdom si verdiorientering som tyder på ei sosial og kulturell utjamning mellom bygd og by?

Hellevik (1996) hevdar at det i dag er ein allmenn tendens både til auka materialisme og egoisme, og finn med utgangspunkt i ei større verdiunder- søking i befolkninga at det er liten forskjell i verdioppfatningar mellom ulike geografiske område og mellom by- og landdistrikt. Brusdal (1998, 1996) har studert ungdom sitt forbruk i byen og på bygda. Ho fann at ung- dom brukar omtrent like mykje pengar til personleg forbruk uavhengig av bustad. Unntaket er forbruk til transport og kino eller teater, som har direkte samanheng med tilbod og tilgjenge på dei respektive stadene. Almås mfl. (1995) fann også endring i ungdomskultur over fleire generasjonar og utjamning mellom by og land. Dei analyserer sjølvbiografiar frå tre genera- sjonar, og finn at det var større forskjell mellom by og land i dei to eldste generasjonane med tanke på livsinnhald og erfaringar i ungdomsfasen. Trass i ei utvikling mot ein meir homogen nasjonal kultur, meiner forfatta- rane likevel å finne at det framleis er kultur- og livsformforskjellar mellom by og land og mellom den nye middelklassen og dei ulike kroppsarbeidande klassane. Fleire undersøkingar har funne at klassebakgrunn har noko å seie for korleis barn og unge fortolkar og orienterer seg i verda (Skogen 1996, Pedersen 1996). I eit typisk by-bygd-polarisert spørsmål som syn på rovdyr- vern fann til dømes Skogen (1996) at klasseskilje hadde meir å seie for hald- ningar til dette enn urbaniseringsgrad. Hellevik seier at noko av den kultu- relle avstanden som trass alt finst mellom by- og bygdebuarar, kan forkla- rast ved at det er forskjell i utdanningsnivå mellom desse gruppene. Utdanning er, i tillegg til alder, ein viktig sosial eigenskap som skaper ulik- skap i verdisyn. I følgje Hellevik bidreg høg utdanning til at ein har ei idea- listisk orientering, slik at den materialistiske tendensen hos yngre vert hal- den noko i sjakk av at desse har eit høgare utdanningsnivå enn tidlegare generasjonar. Ein hovudtendens er at fleire har tilgang til meir og det same, og at ungdom generelt veks opp med referanse til ei felles forståing av kor- leis ting skal vere. Heggen (1993) er inne på det same når han framhevar ein einskapleg kvalifiseringsprosess som gjev seg utslag i at utdanningsorien- ringa går i retning av å verte meir lik i utkant- og sentrumsområde. Dette

styrkar ein hypotese om at vi i skulestilane no vil sjå ein generell tendens til utjamning og likskap i verdiorientering mellom by- og bygdeungdom.

Skulestilar i analyser av ungdom

Fleire har brukt skulestilar i analysar av ungdom og lokalmiljø, blant anna utifrå eit ønske om å ta pulsen på lokalsamfunn i vekst eller endring. Bäck-Wiklund og Lindfors (1990) samanliknar framtidsplanar slik dei er skrivne i stilar av 14–15-åringar på 1960- og 1980-talet i ein svensk bygdekommune. Materialet er direkte fokusert på ungdom sine tankar om bustad og yrke og samla i same lokalmiljø med 20 års mellomrom. Ein viktig utviklingstendens er at færre seier at dei skal flytte heimafrå. Det er særleg blant jentene at denne endringa har funne stad. Flytting frå heimstaden er ikkje lenger grunna i dårlege utsikter i bygda. Samtidig har ei kosmopolitisk orientering komme til og var på 80-talet eit like viktig flyttemotiv som utdanning og arbeid. Schiefloe (1975) analyserte skulestilar frå ungdomsskuleelevar i Årdal og Luster. Han fann at ungdommane frå dei to bygdene hadde ei ganske einsarta oppfatning av andre livsformer og verdiar som hadde utspring i storsamfunnet. Dette viste at dei var like godt orienterte om livet og verda utanfor heimbygda. Schiefloe fann likevel at det var store forskjellar i heimstadorientering mellom desse bygdene. Variasjonar mellom bygdekommunar er også funne i stiloppgåver skrivne av ungdomsskuleelevar i Sør-Trøndelag og Møre og Romsdal (Villa 1993) og i spørjeskje-maundersøkingar av ungdoms framtidstankar (Båtevik 2001). Med bakgrunn i slike lokale variasjonar utleiar Schiefloe (1975) ein hypotese om at samfunn og stader på ulike måtar vert opplevd som lette eller vanskelege å byte ut, avhengig av kvalitetar og tilbod. Tiller (1978) er også inne på dette når han snakkar om å ha målsetjingar for framtida som hindrar ei sjølvrealisering andre stader enn i heimbygda. Slike variasjonar mellom bygder viser at det finst andre viktige dimensjonar enn by og bygd når ein skal studere lokalsamfunnstilhøyre.

Fauske (1993) brukar skulestilar skrivne av 16–17-åringar frå Oppland der desse skulle tenkje seg 20–25 år fram i tida med tanke på utdanning, arbeid, bustad og familieetablering. Eit viktig funn hos Fauske er at ungdommane signaliserer ei positiv kjensle for heimstaden samtidig som dei har ei sterk orientering mot utlandet. Utlandsorienteringa var også sentral i stilmaterialet hos Bäck-Wiklund og Lindfors. Fauske meiner difor det kan vere grunnlag for å seie at lokal-global i dag er ein viktigare dimensjon enn by-bygd i unge sitt verdsbilete. Han finn vidare at dei unge i hovudsak tenkjer seg ei framtid med val og moglegheiter. Dette samsvarer med andre studiar av ungdom og generasjonsendring der utviklinga er skildra som ein

overgang frå eit pliktsamfunn til eit samfunn der det å vere seg sjølv og skape sin eigen livsstil er eit ideal (Almås, Karlsen og Thorland 1995, Almås 1997, Gullestad 1997). Øia (1994) konkluderte med data frå eit nasjonalt representativt utval at det ikkje var vesentlege forskjellar når det gjaldt ungdomskulturar og verdiorienteringar i bygd og by.

Verdiorienteringar på 1960-talet

Eg vil i denne artikkelen samanlikne mine data med Tiller sin studie. Det gjev høve til å studere verdiorientering i by og land over ein lengre tidsperiode. Dette vil eg gjere ved å ta utgangspunkt i dei «idealtypane» som Tiller har laga for å kategorisere by- og bygdeungdom, og sjå om desse framleis høver på dei to ungdomsgruppene nær 30 år etter.

Tiller diskuterer betydninga av oppvekst i ulike sosial-geografiske «subkulturar» basert på sytti stiloppgåver med tittelen «Meg selv om femten år». Utvalet var skulebarn i alderen 10–14 år, busette i ei isolert fjellbygd, ein drabantby i Oslo og ei jordbruksbygd nær Oslo. Eit generelt bilete var at bybarna hadde ei orientering i retning av sosial mobilitet, dei var utvende og hadde ei interesse for inntekt, utdanning, eigedom, anskaffingar og statussymbol. Bybarna viste lita tilknytning til eige miljø, foreldre, søsken eller slektningar. Desse barna hadde ein tendens til å vere langt meir objektorienterte enn personorienterte, noko Tiller har karakterisert som «Jeg er det jeg har». Bygdebarna hadde også ei klar utorientering, men med tanke på å gjere eller lage noko, å tene eller å ha eit arbeid. Bygdebarna var klart mindre statusorienterte enn bybarna. Deira utorientering var heller ikkje til hinder for kontakt med deira opphavlege familie. Bygdebarnas interesse for skulegang og utdanning var i større grad knytt til arbeid og kunnskap enn til eigedom og høg inntekt. Deira identitet vart slik karakterisert som «Jeg er det jeg gjør». Barna frå den isolerte fjellbygda var særleg opptekne av noverande bustad og miljø, og spesielt familien og tilværet på ein fjellgard. Dei syntest å vere lite opptekne av status, inntekt og eigedom, sjølv om eigedom kunne ha ein instrumentell funksjon i næringsføremål. Fjellbygdbarna gav uttrykk for bekymring for å verte skilte frå heim og familie. Familien eller andre frå noverande miljø var ofte til stades i deira framtidvisjonar. Tilbakekomst til den trygge og kjente barndomssituasjonen var eit hovudtema hos desse. Tiller karakteriserer deira identitet som «Jeg er det jeg tilhører». Identitetane i dei ulike områda var altså baserte på eigedom i byen, arbeid og kvalifikasjonar i jordbruksbygda og på stad og tilhøyre i fjellbygda (Tiller 1978:98–99). Dersom Tiller sin analyse speglar faktiske forskjellar i verdiorientering mellom barn og unge i by- og bygdeområde på 60-talet, er det interessant å samanlikne desse tendensane over

tid. Finn vi tilsvarende forskjellar nær tretti år seinare, eller kan nyare data vise tendensar til kulturell endring eller utjamning mellom ungdomsgrupper uavhengig av bustad?

Skulestilane²

Inspirert av undersøkinga gjort av Tiller og kollegaene er det ved Norsk senter for bygdeforskning samla eit liknande stilmateriale. 136 stilar frå fire bygdekommunar i Midt-Norge vart samla i 1991/1992, og supplerte med 34 stilar frå ein femte bygdekommune i 1993 og 121 stilar frå Trondheim i 1994. Til saman utgjer dette 291 skulestilar med tittelen «Meg sjølv om 15 år», alle skrivne av elevar i 8. klasse (13–14-åringar). Dette stilmaterialet gjev eit komparativt by-land-perspektiv i seg sjølv. Samtidig kan vi trekke parallellar til Tiller sin studie og studere moglege endringar i eit 30-års-perspektiv. Hovudfokuset her er ei samanlikning av bygd og by. Det er ikkje skilt mellom dei ulike bygdekommunane. Det er likevel verdt å nemne at vi mellom bygdekommunane finn relativt store variasjonar i stilmaterialet, der ungdom frå ein bygdekommune til dømes kan vere svært heimstadorienterte, medan ungdom frå ein annan kommune i større grad er orienterte vekk både frå eige lokalsamfunn og Norge (Villa 1993).

Stilane frå dei fire kommunane som utgjer «bygda», representerer alle ungdommane i kommunane i den aktuelle ungdomsgruppa det året materialet var samla. Bystilane er alle henta frå ein og same skule i sentrum av byen. Tiller gjorde sine studiar i ei jordbruksbygd, ei isolert fjellbygd og ein drabantby, og differensierer analysen etter desse. «Bygda» i mi undersøking er meir mangfaldig eller samansett, då den representerer fjordbygder med industri og jordbruk som viktige levevegane, kystbygder med fiskeri og industri og innlandsbygder med hovudvekt på jordbruk og tenesteyting. Det er ikkje skilt mellom dei ulike bygdene i analysen, men dei representerer både bygder med økonomisk vekst og full sysselsetting og bygder som har opplevd relativt høg arbeidsløyse og nedgang i folketalet. Dei er alle lite sentrale med tanke på at dei ikkje ligg langs ei større gjennomgangstrafikkåre, men dei er sentrale i tydinga at dei alle ligg innafør 0,5–1,5 times køyreavstand til ein større eller mindre by (Ålesund, Kristiansund, Trondheim). Alle har relativt nær avstand til ein større tettstad.

«Historien är lika rik på otänkta händelser som vad den är på förutsedda händelser. I lekmannens framtidsbeskrivning kan man därför anta att mycket av samtidens aktuella problematik speglas,» seier Bäck-Wiklund og Lindfors (1990:153). Eit slikt perspektiv ligg bak både denne og tidlegare

studiar av barn og unge sine framtidstankar. Tiller gjorde i større grad ein innhaldsanalyse av eit mindre utval stilar. I innhaldsanalysen legg Tiller vekt på ei vurdering av heilskapen i den enkelte stilen og dei vesentlege tematiske orienteringane han fann. I tillegg gjorde han ei meir objektiv klasifisering av om skulebarna nemnte forhold som til dømes utdanning, ekte-skap og inntekt (Tiller 1978:87). I denne studien har eg mest basert analysen på ei opprekning av kor vidt personar, ting og tema er tekne opp i eit større tal stilar framfor å vurdere stilane i sin heilskap. Dette betyr at eg i hovudsak har handsama og framstiller stilane kvantitativt, noko som gjer at denne studien ikkje kan vere ei fullstendig samanlikning av Tiller sitt arbeid. Det er likevel viktig å påpeike at bak kategoriseringa i denne analysen ligg det også skjønnsmessige og situasjonsavhengige vurderingar av opplysningar i stilane. Når skal til dømes eit hus reknast som statuseigedom eller ikkje? Kor stort og fint bør det være, eller kor mange etasjar skal det ha? Kva med stor hage? Når kan ein seie at stilskrivaren har gjort eit yrkesval som tilseier sosial mobilitet? Korleis skal ein vurdere tilfelle der det er opplysningar om yrkesfelt og ikkje stilling? Andre grensetilfelle er der stilskrivaren listar fleire yrke; kva for eit synest å vere viktigast for han eller henne? Dette er vurderingar som vanskeleg kan unngåast med denne typen data, og som det er viktig å vere innforstått med i tolkinga av resultatata.

Materialet er noko skeivt med tanke på at ungdommane i denne nyare studien er eldre enn mange av Tiller sine stilskrivarar, og kanskje meir bevisste på kva dei vil i framtida. Men som Tiller påpeikar, ein kan uansett ikkje bruke slike data for å seie noko om framtida for ungdommane, men heller sjå stilane som ei blanding av forventningar og ønskeoppfyllande fantasiar. Begge tilnærmingane kan likevel seie noko om korleis by- og bygdeungdom kan tenkje om seg sjølve og framtida si, og om ein kan finne vesentlege ulikskapar og mønstre i haldning og verdiorientering blant ungdommar frå byen og ungdommar frå bygda.

Vi skal no sjå om by- og bygdeungdommar på byrjinga av 90-talet gav uttrykk for dei same gruppeverdiane og dermed kan identifiserast innafor dei same kategoriane som Tiller laga med utgangspunkt i å vere orienterte mot å ha, å gjere eller å tilhøyre.

Eg er det eg har

Interesse for inntekt, utdanning, eigedom og statussymbol var sentrale variablar i Tiller si kategorisering av verdiorienteringa «å ha». I tabell 1 er ei oversikt over desse variablane slik dei er fordelt på dei to ungdomsgrup-

pene. Eigedom og anskaffelsar kan vere alt frå ein enkel bil til mange eigedelar, hytte, båt, symjebasseng også vidare. Kjæledyr og andre dyr er ikkje tatt med her. God løn er notert som alle som nemner økonomisk situasjon eller løn i positiv tyding, og her er det inkludert alt frå millionærar og til dei som seier at dei tener bra.

Tabell 1. Eigedom, inntekt og anskaffelsar. Prosent (N).

	Byungdom	Bygdeungdom	Alle
Nemner eigedom og anskaffelsar	70 (121)	71 (170)	70 (291)
Har eige hus (villa/gardsbruk)	39 (121)	59 (170)	51 (291)
Har eiga leilegheit	16 (121)	4 (170)	9 (291)
Har god løn	35 (121)	29 (170)	31 (291)
Nemner inntekt	50 (121)	36 (170)	42 (291)
Oppgir skulegang eller utdanning	41 (121)	38 (170)	40 (291)

Det er ingen forskjell mellom ungdomsgruppene når det gjeld å ha diverse eigedom, og det er nesten ingen forskjell når det gjeld å nemne utdanning eller skulegang. At begge gruppene er like med tanke på eigedom og anskaffelsar, kan spegle ei generell materiell utjamning og ein felles ungdomskultur og mentalitet. Likskap i utdanningsplanar signaliserer at utdanning er ein sjølvsgatt del av ungdom sine planar, og stemmer overeins med omtalen av dagens unge som den nye utdanningsgenerasjonen på tvers av geografiske skilje (Heggen 1997, Heggen og Mattland Olsen 1995). Ungdommane er i alle tilfelle mykje meir opptekne av å nemne eigedom og anskaffelsar enn utdanning. Er dette ein generell materialistisk tendens, eller kan det vere at utdanning er så sjølvsgatt at ein ikkje nemner det?

I ein tidlegare studie av unge hushaldningars forbruk og livsstil fann Frantzen (1982) at folk på bygda hadde ein meir heimeorientert livsstil. Langt fleire hadde skaffa seg eigen bustad samanlikna med byfolk. Også i denne analysen er det særleg ungdommar frå bygda som har eige hus, og til forskjell frå ungdommane i byen seier fleire av bygdeungdommane at dei har bygd huset sitt sjølve. At bygdeungdommen oftare ser for seg eige hus, er i og for seg ikkje overraskande. Einebustadene utgjer hovudsakleg bustadmassen på bygda. At dei har bygd huset sjølve, kan vere eit signal om eit (maskulin) ideal med røter i handverkstradisjonar og sjølvstendige levemåtar. Då er det kanskje meir overraskande at ein såpass stor del som 39 prosent av byungdommane også ønskjer seg eige hus i framtida. Huset for byungdommane kan vere både i byen, i utkanten av byen, ved parken eller på bygda.

Det er ein litt større del av byungdommane som nemner god løn, og ein større del av byungdommane skriv om inntekt/økonomi generelt. Her må det nemnast at analysemåten ikkje fangar opp meir kvalitative tolkingar av økonomi og inntekt. Blant dei som ikkje nemner økonomi eller inntekt, kan det til dømes likevel vere skildringar av eigedom og velstand som signaliserer god økonomi utan at det er sagt eksplisitt. Samanlikna med Tiller sine funn er byungdommane framleis meir opptekne av inntekt, medan eigedom og utdanning ikkje kan seiast å utgjere vesentlege skilje mellom ungdomsgruppene.

Vi skal no sjå kva sosial mening framtidig eigedom har for ungdommane, og korleis førestellingane om dette varierer mellom by og land. Det er skilt mellom eigedom med statusfunksjon, instrumentell eigedom og fritidseigedom. Eigedom med statusfunksjon kan vere fine bilar eller fleire bilar, fine båtar, motorsykkel, stort hus, terrasseleilighet, luksuseigedom, symjebasseng eller det å ha hest utan å drive gardsbruk. Instrumentell eigedom er eigedom til næringsdrift (hest, gardsbruk, fiskebåt, trailer, eige firma eller butikk). Fritidseigedom er oftast hytte, men i enkelte tilfelle også båt som ikkje er framstilt som fin eller stor.

Tabell 2. Framtidig eigendoms hovudfunksjon. Prosent.

	Byungdom	Bygdeungdom	Alle
Nemner eigedom med statusfunksjon	26	31	28
Nemner eigedom med instrumentell/fritidsfunksjon	8	21	15
N	121	170	291

Vi har tidlegare sett at andelen som nemnte eigedom og anskaffelsar, var lik i begge ungdomsgruppene. Det er også relativt likt mellom gruppene når vi ser på andelen som vil ha eigedom med statusfunksjon, sjølv om tendensen er at andelen er høgare blant bygdeungdommane. Dette er ein motsett tendens samanlikna med det Tiller fann. At bygdeungdommane i mykje større grad har framtidstankar om næringsseigedom samanlikna med byungdommane, er kanskje ikkje så overraskande, då næringslivet i bygdene i større grad er prega av bønder og andre sjølvstendig næringsdrivande. Men det som er instrumentelt for ein gardbrukar, kan også vere med på å framheve hans status (Tiller 1978:92). Ei slik vurdering endrar ikkje på forholdet mellom gruppene i denne samanlikninga, men bidreg tvert i mot til ei framstilling av bygdeungdommane som meir statusorienterte enn tabellen ovanfor antydar.

Om 15 år har eg flytta heimafrå. Då bur eg omkring Oslo-strøket. Huset mitt er raudt, koseleg med raudt stakitt gjerde rundt. ... Eg skal arbeide i ei ny bedrift: Rema 100 000 kjeda. ...Eg skal tene bra på det eg gjer. Eg skal drive med kjøp og sal av aksjar og. Eg skal ha dobbel garasje, ein firmabil Mercedes 800 varebil med firehjuls-trekk. I andre porten skal eg ha ein Porsche 911 turbo 2008 modell. Omkring huset mitt skal eg ha fullt av blomstrar og buskas, og eit fint lite lysthus. Plena mi er så stor at når det er vinter og snø har eg eige slalom anlegg på plena (gut frå bygda).

Vi ser av dette sitatet at sjølv om stilskrivaren signaliserer ein usannsynleg fantasi om framtidig eigedom, er likevel det idylliske raude huset i hagen ikkje utelate frå historia. Vi kan førebels oppsummere at ungdommane er like opptekne av eigedom og anskaffelsar generelt. Bygdeungdommane synest likevel å vere meir opptekne av eige husvære og eigedom som gjev status, medan byungdommane legg meir vekt på inntekt og økonomi. Når heile 70 prosent av ungdommane i mitt materiale uavhengig av bustad nemner diverse anskaffelsar, kan dette vere i tråd med den generelt materialistiske orienteringa blant yngre (Hellevik 1996).

Frantzen (1982) fann at bygdefolk oftare hadde gjenstandar som også inngjekk i deira daglege liv. Det kunne vere bil og tv, men også hytte var nemnt her. I byen hadde ein oftare kapitalgjenstandar eller fritidsgjenstandar til spesielt bruk. Ser vi anskaffelse av motorsyssel, hytte, bil, båt og symjebasseng for seg, er det ingen vesentlege forskjellar mellom ungdoms-gruppene i min studie. Det er heller ingen forskjell om vi ser kor mange som nemner fleire enn to av desse anskaffelsane.

Vi har sett at eige hus er eit bygdefenomen. Blant dei som nemner eige hus, er det ein liten tendens til at bygdeungdommen (40 %) oftare seier at huset er stort samanlikna med byungdommane (32 %). Men både by- og bygdeungdommane omtalar gjerne sitt framtidige hus som stort med ein stor hage, der det er god plass både i og rundt huset.

Vi bor i heimkommunen og har et stort hus med stor tomt.... Vi har forresten hytte selv, og der pleier vi å være så ofte været tillater det! (jente frå bygda).

Om femten år bor jeg i et hus nær en by. Huset skal ha en stor og frodig hage, en kjeller, mange soverom, veranda med tak og flott utsikt (gut frå byen).

Det desse ungdommane seier, rimar godt med funn i andre studiar som tek opp einbustaden sin symbolverdi. Stenbacka (2001) viser korleis oppleving av fridom heng saman med det å ha ei eiga tomt nær naturen, der ein kan vere seg sjølv og usjenert av naboen. Friberg (1990) finn at fridom knytt til det å ha eiga tomt også er viktig for folk som bur i større tettstader. Dette støttar teorien til Wiborg (2001) om at draumen og eit eige hus i ein stor hage ikkje er spesielt for distriktsungdom, men at den er eit uttrykk for utforming av identitet. Huset i hagen er eit symbol på det gode liv, og for mange er huset i landlege omgjevnader i overkommeleg avstand til byen den optimale tilpassinga.

Hellevik ser ulikskap mellom generasjonane som eit spørsmål om sosialisering og oppvekstvilkår. Foreldregenerasjonen sine oppdragarar, som er dagens besteforeldre, hadde ein oppvekst prega av tronge tider og lærte barna sparsemd. Dette gav til ei viss grad motførestellingar mot uhemma forbruk blant dagens foreldre. Men unge i dag er etter alt å dømme ikkje tilsvarande sosialiserte til nøysemd, med ein oppvekst mykje meir prega av produkttilbod og kjøpsstimulerande impulsar i samfunnet. I følgje eit slikt resonnement er «velstandsutviklingas andregenerasjon», som Hellevik kallar dagens ungdom, ikkje innpoda verdier som gjev motvekt til dei sterke materialistiske impulsane i tida (Hellevik 1996:91–92). Sosialiseringa si betydning gjev dermed grunnlag for ei vidare undersøking av forskjellar og ulikskapar mellom by- og bygdeungdom når denne er sett i lys av sosial status blant foreldra. Vi skal i denne omgang sjå kva preferansar ungdommane har for framtidig sosial status samanlikna med noverande sosial status som er vurdert utifrå opplysningar om eige og foreldra sitt yrke.

Tabell 3. Framtidig sosial status i forhold til noverande. Prosent.

	Byungdom	Bygdeungdom	Alle
Ser for seg framtidig sosial status høgare enn noverande	54	56	54
Ser for seg framtidig sosial status same eller lågare enn noverande	42	35	39
Utilstrekkeleg informasjon	4	9	7
N	121	152*	273
Totalt	100	100	100

* For ein heil klasse (18 elevar) har vi ikkje opplysningar om foreldra sitt yrke, så vi har trekt frå dei i det totale antalet her. For dei andre klassane er andre enkelttilfelle utan opplysning om foreldra sitt yrke rekna som «utilstrekkeleg informasjon».

Medan Tiller fann at byungdom oftare enn bygdeungdom gav uttrykk for eit ønske om sosial mobilitet, ser vi at det i dag ikkje er forskjell mellom ungdomsgruppene. Vel halvparten av alle ungdommane har ein framtidig sosial status som er høgare enn foreldra sin status. Er dette eit uttrykk for at sosial mobilitet har vorte meir aktuelt blant bygdeungdom dei siste 20–30 åra og at dei dermed har teke igjen og utlikna forskjellane som Tiller fann? Dersom denne analysen illustrerer at fleire bygdeungdommar enn byungdommar i denne tidsperioden har valt eit yrke eller ein livsstil som gjev høgare sosial status enn det foreldra har, kan dette delvis vere fordi foreldregenerasjonen på bygda oftare har representert eller representerer ein lågare sosial status enn foreldra i byen. Øia (1996) spør om vi på landsbygda i dag finn dei sterkaste konfliktane mellom generasjonane, blant anna i overgangen frå industri- og bondesamfunn til service- og utdanningssamfunn. Dersom det er tilfelle, kan bygdeungdommane si statusstiging ha fleire omkostnader enn for byungdommen. Tendensen til ein høgare sosial mobilitet blant desse bygdeungdommane samanlikna med den tidlegare studien kan og spegle at det i dagens bygdesamfunn er større og fleire moglegheiter for sosial mobilitet og dermed liten forskjell mellom by og bygd. Ungdommen si orientering kan ha meir med ei generell utdannings- og yrkesorientering å gjere og mindre med bevisst karriere- eller statusorientering. Sosial mobilitet kan her tolkast som eit generasjonsfenomen og eit generelt uttrykk for dei preferansane ungdom av i dag har, og ikkje som eit særskilt by- eller bygdefenomen.

Eg er det eg gjer

Å ha eit arbeid og å gjere eller lage noko var definert av Tiller som særleg viktig for bygdebarna. Det var viktig å ha eit arbeid, men mindre viktig med statusorientering.

I tabell 4 skal vi sjå om det framleis på 90-talet var ulikskap i kor vidt ungdommane la vekt på det å ha eit arbeid og vidare om det er forskjell mellom gruppene når det gjeld å skrive om arbeidet sitt. Det er her teke utgangspunkt i om ungdommane nemner eit yrke – og ikkje nivå eller type. Å skrive om jobben vil i denne samanhengen seie å skrive noko meir enn kva yrke ein har. I tabellen er arbeidsløyse ikkje tatt med, då berre eit fåtal av stilskrivarane seier at dei er arbeidslause om 15 år.

Tabell 4. Jobben som tema i stilane. Prosent (N).

	Byungdom	Bygdeungdom	Alle
Oppgjev eige yrke	88 (121)	88 (170)	88 (291)
Oppgjev ektefelle sitt yrke/stilling	26 (121)	34 (170)	31 (291)
Fortel om eigen jobb	74 (121)	52 (170)	61 (291)
Fortel om karriere eller suksess	16 (121)	4 (170)	9 (291)

Det er ikkje forskjell mellom gruppene når det gjeld å gje opp eige yrke. Det er derimot ein mykje større andel av byungdommen som skriv innhaldsmessig om yrket eller jobben sin. Byungdommen er også meir karriere og suksess orienterte, sjølv om det er eit relativt mindre tema i begge gruppene. For dei det gjeld, inkluderer karriere og suksess ofte proffidrett, eller luksus og kjendisliv i modell- og musikkbransjen. Dette er i mange tilfelle også urealistiske fantasiar, eller framtidssønske som speglar suksessen for det lokale fotballaget og kanskje ein draum om å vere ein del av dette.

Jeg er nå 30 år, og bor i London noen mil nord for sentrum. Jeg er inne i min sjette sesong som midtstopper i Tottenham, en av verdens eldste klubber. ...Hverdagene mine består av trening alle hverdager og vanligvis kamp på lørdag eller søndag i sesongen. Treningen varer fra 10–14, men jeg liker å trene på skuddtrening i en halvtime etterpå (gut frå byen).

Bygdeungdommane er noko meir opptekne av å nemne ektefellen si stilling og jobb enn byungdommane.

Min mann jobber som banksjef, og det har han gjort siden vi giftet oss (jente frå bygda).

I denne analysen er det byungdommane som skil seg ut med å vere opptekne av eigen arbeidssituasjon og karriere eller suksess. Byungdommen er i denne tolkinga meir orienterte mot «å gjere» enn bygdeungdommen, noko som var i motsett fall hos Tiller.

Eg er det eg tilhører

I Tiller (1978) sin studie var det særleg bybarna som signaliserte ein mobilitet ved å orientere seg vekk frå heimstaden, medan barna frå den isolerte fjellbygda utgjorde den klare kontrasten til desse. Vi ser i tabell 5 at det framleis er ein liten tendens til meir heimebusetting blant bygdeungdommane, men det er ingen vesentleg forskjell mellom gruppene. Det er i tillegg nokre få av stilane frå byen som er plasserte under «tilsvarande bustadområde» eller «uspesifisert bustadområde», fordi dei gjev signal om at det er byen som er bustaden, men snakkar ikkje om heimstaden spesifikt. Dette kan likevel vere meint som heimbyen, noko som gjer det sannsynleg at forskjellen mellom ungdomsgruppene kan vere endå mindre enn vist i tabellen.

Tabell 5. Kvar bur ungdommane i framtida? Prosent.

	Byungdom	Bygdeungdom	Alle
Bur på heimstaden	33	36	35
Bur i tilsvarende bustadområde andre stader i Norge	12	11	11
Bur i anna type bustadområde i Norge	8	28	20
Bur i utlandet	23	13	17
Uspesifisert bustadområde	24	12	17
N	121	170	291
Sum	100	100	100

Det er ein stor forskjell mellom ungdomsgruppene ved at bygdeungdommane oftare har flytta til andre typar bustadområde enn heimstaden. I praksis vil det seie område som er meir sentrale, by eller byliknande. Dette vil sannsynlegvis henge saman med ein generell urbaniseringstendens blant unge.

Kanskje eg bur på ein plass som liknar litt på til dømes Stjørdal. Eg trur nemleg eg kjem til å like meg på ein plass der ein har ein bys mulegheiter og tilbud, men samtidig mulegheiter til naturopplevelser, fiske, bading og villmarksturar (gut frå bygda).

Denne guten uttrykkjer det som vart dokumentert i forskning om bustadpreferansar først på 90-talet. Haveraaen (1992) fann då at småbyen var idealbustaden for den norske befolkninga.

Ein stor forskjell mellom gruppene er at byungdommane er meir utlandsorienterte. Å bu i utlandet er her berre notert som dei som seier at dei bur i utlandet om 15 år. Framstillinga tek ikkje omsyn til dei som eventuelt har vore i utlandet i samband med utdanning eller jobb, eller seier at dei kanskje vil busette seg der endå lenger fram i tida. Andre nemner utlandet i samband med feriar, eller dei også bur i utlandet, men vil flytte heim seinare. At bygdeungdommen flyttar til større stader innanlands, medan byungdommen flyttar utanlands kan vere utslag av ei generell draging mot større område. Dette er kalla ein trappetrinnstruktur (Øia 1994), der dei som bur i utkanten av bygda, vil til sentrum av bygda, medan dei som bur i sentrum av bygda, vil til ein større stad (Heggen, Myklebust og Øia 2001:15–16).

Om vi ser det å bu på noverande heimstad *eller tilsvarande* under eitt, er det ein like stor del av begge ungdomsgruppene som ser for seg det i framtida. Dette kan vere eit signal om at nær halvparten av ungdommane uavhengig av oppvekstbakgrunn ønskjer seg ei framtid og eit lokalmiljø utan store endringar frå det dei er oppvaksne med. Det kan og vere eit teikn på at dei har framtidsplanar som kan eller må realiserast på heimstaden (Schiefløe 1975, Tiller 1978). Andre studiar (Heggen 1997) har funne at bygdeungdom med vidaregåande og høgare utdanning i aukande grad etablerer seg på heimstaden når arbeidsmarknaden gir opningar for det.

Det er altså fleire blant bygdeungdommane som vel eit anna buområde innanlands. For byungdommane er forandringane eller utfordringane i større grad å ta steget vidare og flytte utanlands. Her ser vi ein mogleg global-lokal-dimensjon som følgjer by-land-perspektivet. Er det slik at byungdom i dette tilfellet i større grad ser seg sjølve som verdsborgarar? Sidan vi ikkje har studert korleis stilane fordeler seg tematisk etter kven som diskuterer forhold i verdssamfunnet generelt, kan vi ikkje seie noko om kor vidt dette også følgjer eit skilje i samfunnsengasjement.

Tiller gjorde ei vurdering av om barna var kjenslemessig nært knytte til noverande heimstad eller ikkje. Denne typen innhaldsanalyse er ikkje gjort av dette stilmaterialet, men som eit alternativt mål på tilknytning til heimstaden har eg sett kor vidt ungdommane skriv om heimstaden sin eller ikkje. Er heimstaden eit tema dei er opptekne av, og er det forskjellar mellom gruppene?

Å skrive om noverande heimstad i stilane kan då vere både med positiv eller negativ omtale eller ei meir nøytral skildring av den lokale utviklinga. Å vise tilknytning til heimstaden er altså her ikkje nødvendigvis at ein ser for seg den som ein framtidig buplass – i mange tilfelle er heimstaden berre nemnt i samband med at ein dreg dit for å besøke foreldra. I brei tyding er tilknytning til heimstaden tolka ved at ein på ein eller annan måte viser at heimstaden er eit relevant tema når ein skildrar si eiga eller samfunnet si

stilling i framtida. Her fann eg at 51 prosent av bygdeungdommane og 37 prosent av byungdommane skriv om heimstaden. Dette er ein vesentleg forskjell mellom gruppene og kan spegle forskjellar i lokalsamfunnssosialisering i by og land. Ei mogleg tolking av dette kan vere at ein på bygda oftare vert eksponert for lokalsamfunnet som identitetsskapar i form av mobilisering for lokalt næringsliv og kultur. Dei same prosessane vil sjølv-sagt også finne stad i lokalsamfunn i byen, men problemstillingane treng ikkje vere dei same. Bygdenes generelle kamp for å overleve kan difor bidra til at bygdeungdommen meir eksplisitt har bygda sin lagnad og utvikling som referanseramme. Det er eit inntrykk at stilane til bygdeungdommane oftare har eit innhald som viser ei kjenslemessig nær tilknytning til noverande heimstad. Dei omtalar heimstaden positivt, seier at dei aldri vil flytte, eller at dei dessverre måtte flytte. Dei lengtar heim og reiser dit i alle feriar.

I feriane reiser vi til heimkommunen, ungane blir heilt ville og gler seg til å sjå besteforeldra og dyra på garden igjen. Å gå tur i fjella er ein sjølvfølge når vi er der. Om vinteren renn vi slalom i alpingsentret. Oppe på toppen får vi sjå den vakre utsikten over fjella og to stolar (jente frå bygda).

Å kjenne tilhøyre var hos Tiller i tillegg til å vere oppteken av noverande bustad også eit spørsmål om å inkludere familien (foreldre, søsken, slektningar) i framtida si. Eg har vurdert stilane i mitt materiale med tanke på om desse personane er tekne med. I tillegg har eg inkludert i analysen ungdommane sine referansar til venner og naboar, og kor vidt dei ser for seg etablering av eigen familie. Vi skal først sjå om det er skilnad mellom ungdomsgruppene når det gjeld eiga familieetablering. Her er det skilt mellom å sjå for seg om ein er gift eller sambuande (i nokre tilfelle gjeld dette også ein kjæraste), om ein har barn, og om ein seier at ein ikkje har familie. I tillegg er stilar som ikkje tematiserer eigen familie i det heile tatt, rekna med i denne oversikta.

Tabell 6. *Eigen familie i framtida. Prosent (N).*

	Byungdom	Bygdeungdom	Alle
Har ektefelle/sambuar	55 (121)	73 (170)	65 (291)
Har barn	50 (121)	68 (170)	60 (291)
Har ikkje eigen familie	11 (121)	2 (170)	5 (291)
Eigen familie ikkje tema	21 (121)	18 (170)	20 (291)

Bygdeungdommane viser meir interesse for å etablere seg med eigen familie. Vi har tidlegare sett at bygdeungdommen er meir opptekne av å nemne ektefellen sitt yrke, og vi ser no at dei også er meir opptekne av å ha eigen familie i framtida. Bygdeungdommane ser oftare for seg at dei er gifte eller sambuande, og at dei har barn.

*Jeg har flyttet sammen med verdens beste gutt, og vi er lykkelig gift!
Vi er så heldige at vi har fått tvillinger. ... Når det er helg pleier vi
som oftest å være sammen alle fire (jente frå bygda).*

I tråd med at familieorientering mest er eit bygdefenomen, seier byungdommane oftare at dei *ikkje* har stifta eigen familie, og kan dermed sjå ut til å vere meir individualistisk orienterte:

*Mamma synest jeg burde gifte meg snart, men akkurat nå synest jeg
friheten er fantastisk (gut frå byen).*

Sjølv om bygdeungdommane er klart meir familieorienterte (i tyding å ha barn, sambuar eller ektefelle), er det så å seie ingen by-bygd-forskjell blant dei som ikkje tematiserer familie i det heile teke.

Ei større interesse for familieetablering og eige husvære kan antyde at bygdeungdommane er meir tradisjonelt etableringsorienterte enn byungdommane. Andre studiar har vist at den materielle fokuseringa og familieorienteringa blant ungdom i bygda kan opplevast som forskjellig frå det livet som utflytta og studerande ungdom lever (Wiborg 2001, Villa 2000). Samanlikna med byane har bygdene tradisjonelt hatt større familiar og fleire generasjonar busette i lag (Almås 1985). Utviklinga har gått i retning av ei utjamning i hushaldsstorleik mellom urbane og rurale område (Vardal og Blekesaune 1998). Det kan likevel vere eit kulturelt etterslep i bygdene som i større grad signaliserer at familieetablering er viktig. Det kan og vere variasjonar mellom ulike bygdesamfunn, noko som tidlegare analysar av dette stilmaterialet har vist. Ungdommane frå dei bygdekommunane som faktisk hadde størst barnefamiljar, skreiv oftare at dei sjølve hadde etablert store familiar samanlikna med dei andre bygdeungdommane (Villa 1993).

Schiefløe (1975) fann at ungdom frå lokalsamfunn som hadde vore gjennom store endringar, var mykje meir opptekne av kjernefamilie (eiga familieetablering) og personleg eigedom samanlikna med ungdom frå meir stabile lokalsamfunn. Han forklarte dette som eit mogleg behov for å kompensere for eit elles utrygt tilvære i lokalsamfunnet der mangel på generasjonskontinuitet og integrasjon var eit kjenneteikn. Dersom slike saman-

hengar kan vere gjeldande for denne samanlikninga, tilfører det analysen ein alternativ by-bygd-dimensjon. Tankeeksperimentet vert då å sjå bygda som utrygg og ustabil og byen som trygg og stabil. Samanlikna med byen kan bygdene framstå som i ein krisesituasjon med tanke på tilbod og moglegheiter i kultur- og arbeidsliv, fråflytting og så vidare. For bygdeungdommane kan dette skape dei same behova for å etablere seg med familie og eigeidom som Schiefloe fann.

Andre personar i eins sosiale nettverk er venner, foreldre, slekt og naboar. I tabell 7 skal vi sjå korleis referansane til desse fordeler seg mellom ungdommane. Familie i form av foreldre er generelt oftast omtala i samband med besøk eller barnevakt, og slektingar elles kan vere søsken, søskenbarn, besteforeldre eller svigerforeldre som er nemnt i stilane. Å nemne naboar kan vere at ein bur i eit oversiktleg nabolag eller at naboen gjer ein ei teneste, men det er ikkje sagt eksplisitt at det er noverande naboar som er med i historia.

Tabell 7. Sosial kontakt i framtida. Prosent (N).

	Byungdom	Bygdeungdom	Alle
Nemner venner	27 (121)	28 (170)	27
Nemner foreldre eller slektingar	37 (121)	31 (170)	34
Nemner naboar	8 (121)	5 (170)	7

Det er ingen forskjell mellom ungdomsgruppene når det gjeld å ta med venner i stilane, og det kan vere både noverande og nye venner som er nemnt. Byungdommane har på den andre sida litt oftare enn bygdeungdommen med foreldre, andre slektingar og naboar i historiene sine. Trass små forskjellar er dette likevel ein annan tendens enn det vi tidlegare har kalla bygdeungdommen si familieorientering. Er byungdommane meir orienterte mot eit vidare sosialt nettverk, medan bygdeungdommane held fast på ei kjernefamilieorientering? Ein av årsakene kan vere at byungdommane, slik vi har sett ovanfor, oftare ser for seg at dei har flytta langt frå heimstaden (utlandet) og difor oftare også nemner foreldra i samband med besøk, at det er lenge sidan dei har sett familien eller liknande.

Jeg er også i Norge fra tid til annen, og jeg prøver å holde kontakten med mamma og pappa, noe jeg selv synes jeg greier ganske bra (gut frå byen).

Større likskap i verdiorienteringar

Analysen av stilane har vist ein tendens til at bygdeungdom framleis er meir heimstadorienterte enn byungdom, men dette kan nyanserast. Forskjellen går i liten grad på heimstaden som framtidig bustad, men bygdeungdommane tematiserer oftare heimstaden. Byungdommen orienterer seg generelt lenger vekk enn bygdeungdommen. Bygdeungdom orienterer seg oftare mot andre typar bustadområde i Norge enn dei som liknar heimstaden, men byungdommen søkjer endå vidare og til utlandet. Byungdommen er slik meir globalt orienterte enn bygdeungdommen. I Tiller (1978) si undersøking var det betydeleg større forskjell på by og bygd med tanke på å nemne utdanning og skule enn det vi finn i dag, og på 60-talet var det bybarna som var mest opptekne av utdanning. I denne studien finn vi ingen vesentleg forskjell mellom ungdommane. Byungdommane skriv derimot meir om eige yrke og dei er meir orienterte mot karriere eller suksess i sine skildringar av framtida.

Det er ingen skilnad mellom ungdomsgruppene i sosial mobilitet. Begge ungdomsgruppene er like mykje orienterte mot eigedom og anskaffelsar generelt, men bygdeungdommen er litt meir opptekne av statuseigedom og i særleg grad orienterte mot instrumentell eller fritidseigedom. Tiller (1978: 91) fann at det særleg var bybarna som fantaserte om eigedelar, anskaffelsar og status, medan bygdebarna verka lite opptekne av dette emnet. Her ser vi altså ein klar tendens til endring og utjamning mellom by og land. Medan det er ein liten tendens til at bygdeungdom er mest opptekne av statuseigedom og eige husvære, nemner byungdommen oftare betre løn. På sett og vis kan ungdommane vere like opptekne av status, men kanskje er det slik at på bygda er det meir status å ha familie og eigedom eller hus, medan i byen er det meir status å ha god løn og gjere karriere.

Tiller (1978: 95–96) fann ingen generell tendens til å ta med personar frå noverande miljø inn i framtidshistoria. Bybarna syntest likevel i større grad å mangle forankring i deira faktiske miljø og familieforhold når dei såg for seg framtida, medan bygdebarna oftare brukte materiale frå noverande livssituasjon i deira framtidstankar. Tiller fann vidare at det var bygdebarna som oftast nemnte foreldre og søsken. Her finn vi ein liten tendens til det motsette. Det er byungdommane som oftast nemner foreldre og andre slektningar i stilane. Det er derimot likt mellom gruppene når det gjeld å ta med venner i historiene.

Vi har no leita etter moglege utviklingstendensar eller endringar i ungdom si verdiorientering frå 1960-talet til 1990-talet. Noko av det som skil seg frå Tiller sine funn, er meir orientering mot (status) eigedom blant dagens bygdeungdom enn blant byungdommen. «Jeg er det jeg har» ser no

ut til å vere like mykje eller meir eit bygdefenomen. På den andre sida har «jeg er det jeg gjør» like mykje og meir vorte eit byfenomen utifrå at det er denne ungdomsgruppa som skriv mest om arbeidet sitt. Verdiorienteringa i dei to ungdomsgruppene har slik sett endra seg og representerer eit anna og meir utjamna mønster enn studien frå 1960-talet antyda. Samtidig er det å tilhøyre heimstaden eller lokalmiljøet framleis ein viktig karakteristik av bygdeungdommane si orientering. Medan bygdeungdommen er meir orienterte mot heimstaden og andre stader i Norge, er byungdommen meir orienterte mot utlandet. Paulgaard (2001) seier at global modernisering ikkje gjev dei same endringane for ungdom overalt. Dersom globaliseringa skulle slått likt ut i alle lag og geografiar, kunne vi også ha forventa at bygdeungdommane var like opptekne av utlandet som byungdommane.

Det er interessant å merke at bygdeungdommane si statusorientering ikkje nødvendigvis har funne stad på kostnad av lokal identitet, tilhøyre og familieorientering. Bygdeungdommen ser ut til å kombinere statusauke og heimstadorientering, noko som blant anna kan peike i retning av at betre velferd på bygdene ikkje betyr mindre «heimferd», kanskje snarare tvert imot.

Vi har ikkje samanlikna to like bygdesamfunn over tid, og kanskje finst ikkje Tiller sitt isolerte fjellbygdmiljø der alle lever av jordbruk i dag. Tiller fann klare og konsistente samanhengar mellom innhaldet i stilane og ungdommane sitt oppvekstmiljø. Det kan likevel vere at dei tre identitetstypene vert for idealtypiske for ei slik samanlikning som er gjort i denne artikkelen. Allardt (1975) diskuterte tre liknande verdiar relatert til ulike velferdsbehov. «Å ha» peika på grunnleggjande fysiske behov, «å elske» var å tilhøyre eit sosialt fellesskap, og «å vere» var knytt til å gjere noko og å ha høve til å påverke eige tilvære. Sett i lys av dette kan Tiller sine typologiar sjåast som at velferdsbehovet for byungdom først og fremst var knytt til dei grunnleggjande behova, medan bygdeungdommane hadde dekt desse og orienterte seg vidare i behovshierarkiet.

Hovudkonklusjonen er større likskap i verdiorientering ut frå dei kriteria som her er lagt til grunn. Bygdene har gjennomgått store endringar frå 1970-talet og fram til i dag. Veksten i offentleg sektor og nye arbeidsplassar i privat sektor har skapt den nye servicebygda (Almås 1995). Jordbruket har vorte eit yrke for dei få og mange bønder ser på jordbruket nettopp som eit yrke framfor ei livsform. I dette har mykje av dei tradisjonelle verdiane og sosialiseringa knytt til jordbrukssamfunnet forsvunne. Øia (1993:177) fann til dømes at relasjonane mellom foreldre/nærmiljø og barn i bondemiljø ikkje lenger var spesielt sterke. Sørli og Juvkam (2000:18) seier at ein kan sjå ei slik utvikling både som ein urbaniserings-

prosess og som ei utvatning av det urbane. Økonomiske, sosiale og kulturelle forskjellar kan framleis eksistere, men dei står fram med større regional variasjon. Dimensjonen by-land har dermed mindre betydning i dag enn tidlegare.

Noter

1. Takk til Tormod Øia, NOVA, Jon Olav Myklebust, Møreforskning Volda, og anonyme konsulentar for nyttige kommentarar til dei ulike versjonane av artikkelen.
2. Sitat brukt frå stilar: 1-1991, 28-1991c, 24-1992, 28-1992, 5-1993, 31-1993, 5-1994

Litteratur

- Allardt, Erik (1975). *Att ha, att älska, att vara: Om välfärd i Norden*. Lund: Argos.
- Almås, Reidar (1985). *Bygdesosiologi*. Oslo: Det norske samlaget.
- Almås, Reidar (1995). *Bygdeutvikling*. Oslo: Det norske samlaget.
- Almås, Reidar (1997). Tre generasjonar rekonstruerer sin ungdom. I Frønes, I., K. Heggen og J. O. Myklebust (red.): *Livsløp. Oppvekst, generasjon og sosial endring*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Almås, Reidar, Kjetil H. Karlsen og Ingunn Thorland (1995). *Fra pliktsamfunn til mulighetstorg. Tre generasjoner skriver sin ungdom*. Rapport nr. 5. Trondheim: Senter for bygdeforskning.
- Brusdal, Ragnhild (1996). Ungdom og forbruk – tema med variasjoner. I Øia, T. (red). *Ung på 90-tallet. En antologi*. Oslo: UNGforsk/Cappelen Akademisk Forlag.
- Brusdal, Ragnhild (1998). *Lomme penger, ekstrapenger og lære penger. Om foreldre som forsørgere og oppdragere*. Rapport 6-1998, Lysaker: Statens institutt for forbruksforskning.
- Bäck-Wiklund, Margareta og Hans Lindfors (1990). *Landsbygd, livsform och samhällsförändring*. Göteborg: Daidalos.
- Båtevik, Finn Ove (2001). Ung i utkant – tankar om framtida blant ungdom frå utkantkommunar. *Tidsskrift for ungdomsforskning*, 1 (1): 88-101.
- Fauske, Halvor (1993). Lokal forankring og global orientering? Holdninger til heimstaden blant unge i Oppland. I Heggen, K., J. O. Myklebust og T. Øia (red.): *Ungdom i lokalmiljø. Perspektiv frå pedagogikk, sosiologi, antropologi og demografi*. Oslo: Det norske samlaget.

- Frantzen, Ragnhild Brusdal (1982). *Fritid, forbruk og livsstil. En studie av unge husholdninger i ulike lokalsamfunn*. Forskningsrapport nr. 38. Oslo: Fondet for markeds- og distribusjonsforskning.
- Friberg, Tora (1990). *Kvinnors vardag. Om kvinnors arbete och liv. Anpassningsstrategier i tid och rum*. Meddelande från Lunds universitets Geografiska institutioner, avhandlingar 109, Lund: Lund University Press.
- Gullestad, Marianne (1997). Fra «lydig» til «å finne seg selv». Verdioverføring mellom generasjonene i dagens Norge. I Frønes, I., K. Heggen og J. O. Myklebust (red.): *Livsløp. Oppvekst, generasjon og sosial endring*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Haveraaen, Morten (1992). Norske bostedspreferanser. Nordmenn er blitt mer urbane i hodet, men småbyen er deres ideal. *Plan & Arbeid: Tidsskrift for regional utvikling, arbeidsmarked og samfunnsplanlegging*, 6/1992: 2–6.
- Heggen, Kåre (1993). Kvalifisering og lokal kontekst. I Heggen, K., J. O. Myklebust og T. Øia, (red.): *Ungdom i lokalmiljø. Perspektiv frå pedagogikk, sosiologi, antropologi og demografi*. Oslo: Det norske samlaget.
- Heggen, Kåre (1997). Kvalifisering og livsløp. I Frønes, K. Heggen og J. O. Myklebust (red.): *Livsløp. Oppvekst, generasjon og sosial endring*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Heggen, Kåre og Grethe Mattland Olsen (1995). *Utdanningseksplasjon – nye karrierar?* Med bidrag frå Randi Bergem, Finn Båtevik og Kjetil Sørli. Forskningsrapport nr. 3. Volda: Høgskulen i Volda/Møreforskning Volda.
- Heggen, Kåre, Jon Olav Myklebust og Tormod Øia (2001). Innleiing: Ungdom, stad og mening. I Heggen, K., J. O. Myklebust og T. Øia (red.): *Ungdom. I spenninga mellom det lokale og det globale*. Oslo: Det norske samlaget.
- Hellevik, Ottar (1996). Nordmenn og det gode liv. *Norsk Monitor 1985–1995*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Hellevik, Ottar (2001). Ungdommens verdisyn – livsfase – eller generasjonsbetinget? *Tidsskrift for ungdomsforskning*, 1 (1): 45–68.
- Paulgaard, Gry (2001). Sted og tilhørighet. I Heggen, K., J. O. Myklebust og T. Øia (red.): *Ungdom. I spenninga mellom det lokale og det globale*. Oslo: Det norske samlaget.
- Pedersen, Willy (1996). Marginalitet – arbeiderklassens sårbare sønner. I Øia, T. (red.): *Ung på 90-tallet. En antologi*. Oslo: UNGforsk/Cappelen Akademisk Forlag.
- Schiefloe, Per Morten (1975). *Engenerasjonssamfunnet – en sosiologisk studie i norsk distriktpolitikk*. Årdalsprosjektet, rapport nr. 5. Oslo: NIBR.

- Sentio/Norsk Statistikk 2001. På oppdrag for *Nationen*. *Nationen* s. 4, 27.12.01.
- Skogen, Ketil (1996). Ungdom, miljø og klasse. I Øia, T. (red.): *Ung på 90-tallet. En antologi*. Oslo: UNGforsk/Cappelen Akademisk Forlag.
- Stenbacka, Susanne (2001). *Landsbygdsboende i inflyttarnas perspektiv. Intention och handling i lokalsambället*. Geografiska Regionstudier nr. 42, Uppsala: Uppsala Universitet.
- Sørli, Kjetil og Dag Juvkam (2000). Storbyene – landets opplærings- og oppdragerarena. *Regionale trender*, 1/2000: 16–23.
- Tiller, Per Olav (1978). Verdiorienteringer hos tre grupper av norske skolebarn. I Hem, L. og H. Holter (red.): *Sosialpsykologi I. Familie, ungdom og kjønnsroller*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Vartdal, Barbro og Arild Blekesaune (1998). *Familie- og hushaldsendringar etter 1970 i ruralt perspektiv*. Rapport 6/98. Trondheim: Senter for bygdeforskning.
- Villa, Mariann (1993). *Næringsutvikling og bygdekultur. Fire midt-norske kommunar i eit 40-års perspektiv*. Rapport 5. Trondheim: Senter for bygdeforskning.
- Villa, Mariann (2000). Livsfasebygda. I Husmo, M. og J. P. Johnsen (red.): *Fra bygd og fjord til kafébord?* Trondheim: Tapir Akademiske Forlag.
- Wiborg, Agnete (2001). *Huset i landlige omgivelser – symbol på tilhørighet og livsstil*. Notat. Bodø: Nordlandsforskning.
- Øia, Tormod (1993) Frå bygd til forstad. I Heggen, K., J. O. Myklebust og T. Øia (red.): *Ungdom i lokalmiljø. Perspektiv frå pedagogikk, sosiologi, antropologi og demografi*. Oslo: Det norske samlaget.
- Øia, Tormod (1994). *Norske ungdomskulturer*. Hamar: Oplandske bokforlag.
- Øia, Tormod (red.) (1996). *Ung på 90-tallet. En antologi*. Oslo: UNGforsk/Cappelen Akademisk Forlag.

English summary

Materialistic youth? Orientations among urban and rural youth

The article gives a comparative analysis of future fantasies as found in urban and rural school children's writings. Based on data from the 1990's a comparison is made to a similar study from the 1960's. The earlier study found substantial differences between urban and rural youth. Today we find that these differences have changed and even disappeared. Urban

youth are found to be concerned with high wages, career and a global orientation, while rural youth are more concerned with having their own houses, status properties and families. Education gives no differences between the two groups, but urban youth are informative about their work situation. One overall finding is the similarity between the groups. Dreaming about status symbols and property is as much a rural as an urban phenomenon, but rurality is still more related to family and belonging.